



BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ  
İNSAN VE TOPLUMBİLİMLERİ FAKÜLTESİ



TARİH

(2025 - 2026) Ders Bilgi Formu

| Ders Adı           | Kodu                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Yarıyıl | T+U Saat | AKTS | Z / S   |
|--------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|----------|------|---------|
| Selçuklular Tarihi | TAR207                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 3       | 3 + 0    | 5,0  | Zorunlu |
| Birim Bölüm        | Tarih - Lisans (Yüz yüze - Örgün)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |         |          |      |         |
| Amaç               | <p>Bu dersin temel amacı, öğrencilerin Büyük Selçuklu Devleti'nin tarihî gelişimini, siyasî, askerî, toplumsal ve kültürel yapısını çok yönlü ve analitik bir şekilde kavramalarını sağlamaktır. Selçuklu tarihinin yalnızca kronolojik bir olaylar dizisi olarak değil, aynı zamanda İslam dünyasının ve dünya tarihinin dönüşümünde oynadığı yapısal rol bağlamında ele alınması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda öğrenciler, Selçukluların ortaya çıkış sürecinden başlayarak, hanedanın yükselişi, kurumsallaşması, zirve dönemi ve çözülme aşamaları hakkında detaylı bilgi edineceklerdir. Ders kapsamında, Selçuklu Devleti'nin siyasi yapılanması, merkezî ve taşra idaresi, veraset anlayışı, saray teşkilatı, vezirlik kurumu ve bürokratik yapı detaylı biçimde incelenecektir. Her bir Selçuklu hükümdarı — Tuğrul Bey'den Melikşah'a, Sencer'den Mahmud'a — tarihsel bağlamı içinde tek tek ele alınacak; hükümdarlıklarının iç ve dış politikaları, isyanlar, iktidar mücadeleleri ve devletin bünyesindeki dönüşümler karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Ayrıca, Selçuklu döneminde meydana gelen büyük savaşlar ve askerî seferler dersin ana başlıkları arasında yer alacaktır. Bu bağlamda Malazgirt (1071), Dandanakan (1040), Katvân (1141), Berzerm Seferi, Gazne-Selçuklu çatışmaları, Bizans ve Fatimîlerle olan askerî-diplomatik ilişkiler, Haqlılar karşısındaki tutum gibi stratejik mücadeleler coğrafi, taktiksel ve siyasi yönleriyle ele alınacaktır. Bu savaşlar aracılığıyla Orta Çağ İslam dünyasında güç dengelerinin nasıl şekillendiği ortaya konacaktır. Dersin bir diğer temel amacı ise, Selçukluların Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecindeki tarihsel rollerini değerlendirmektir. Bu çerçevede Anadolu Selçukluları ile Büyük Selçuklular arasındaki süreklilik ve kopuş noktaları da irdelenecek; göçebe unsurlar ile yerleşik halklar arasındaki etkileşim, İslam'ın toplumsal yapıya entegrasyonu, Türkmen emirlikleri ve uç beyleri gibi aktörler ele alınacaktır. Kültürel ve bilimsel hayat bakımından Selçuklu dönemi, mimari, sanat, edebiyat ve bilim alanındaki gelişmeleriyle dersin önemli odak noktalarından biri olacaktır. Medrese sistemi, nizamiye yapıları, kitabe ve vakfiye analizleri, cami ve külliye mimarisi gibi unsurlar somut örneklerle ele alınacak; dönemin bilim adamları, müellifleri ve düşünce iklimi detaylı olarak tanıtılacaktır. Ders boyunca hem birincil tarihî belgeler (vakfiyeler, siyasetnameler, kronikler vb.) hem de arkeolojik buluntular, sanat tarihi verileri ve çağdaş akademik çalışmalar ışığında disiplinlerarası bir yaklaşım benimsenerek öğrencilerin analitik düşünme, yorumlama ve tarihsel bağlam kurma becerilerinin gelişmesi hedeflenmektedir. Sonuç olarak, öğrenciler Selçuklu tarihini yalnızca bir siyasi yapı olarak değil, aynı zamanda bir medeniyet projesi, bir bölgesel güç ve Orta Çağ İslam dünyasının belirleyici aktörü olarak anlayacak; bu dönemin hem Anadolu hem de dünya tarihi açısından taşıdığı stratejik, kültürel ve tarihsel önemi derinlemesine kavrayacaklardır.</p> |         |          |      |         |
| Ders İçeriği       | <p>Büyük Selçuklu tarihine dair temel kavramların, coğrafyanın ve hanedan yapısının tanıtımıyla birlikte, dönem kaynakları (Nizâmü'l-Mülk, İbnü'l-Esir, Ravendî, el-İsfahânî) ve çağdaş araştırmalar üzerinden yöntemsel bir çerçeve sunulacaktır. Selçuk Bey'in liderliğinde şekillenen hanedanın kökeni, Oğuz-Kınık boyuna mensubiyeti ve ilk siyasi deneyimleri; Karahanlılar ve Gaznelilerle olan ilişkileri bağlamında ele alınacaktır. Tuğrul Bey dönemi, devletin resmî olarak kuruluşu, Abbâsî hilafetiyle kurulan simbiyotik ilişki, Rey'in fethi, Batı İran'daki hâkimiyet mücadelesi ve Büveyhîlerin tasfiyesi üzerinden incelenecektir. Çağrı Bey'in doğu cephesindeki faaliyetleri, Gaznelilere karşı mücadeleleri ve Türkmen gruplarının Anadolu yönüne sevkîyatı üzerinden dönemin doğu-batı eksenini açıklanacaktır. Alp Arslan dönemi, Malazgirt Savaşı'yla zirveye ulaşan askerî güç, Bizans ve Ermeni-Gürcü sınır siyasetleri, Türkmen grupların yayılması ve devlet teşkilatında disiplinin artışı gibi yönleriyle ele alınacaktır. Melikşah dönemi, Selçuklu İmparatorluğu'nun en geniş sınırlara ulaştığı, siyasi istikrarın sağlandığı ve Nizâmü'l-Mülk gibi güçlü bir vezirin damgasını vurduğu bir "Altın Çağ" olarak kapsamlı biçimde analiz edilecektir. Melikşah sonrası dönemde Mahmud, Berkjaruk, ve Muhammed Tapar arasında yaşanan taht mücadeleleri, merkezî otoritenin zayıflaması, isyanlar, bölgesel merkezlerin öne çıkışı ve Haqlı Seferleri'nin yarattığı baskı detaylandırılacaktır. Muhammed Tapar döneminde yeniden merkezleşme çabaları, Batı'daki Türkmen isyanları ve siyasi-toplumsal denge arayışları, diplomatik girişimler ve Gazne-Harezm hattı ilişkileri tartışılacaktır. Sencer'in Horasan melikliğinden itibaren yürüttüğü siyasî faaliyetler ve hükümdarlık döneminde yürüttüğü doğu siyasetleri, Karahanlılar, Gazneliler ve özellikle Karahitaylarla yaşanan Katvân bozgunu bağlamında değerlendirilecektir. Sencer sonrası dönemde Türkmen isyanları ve merkezî otoritenin çöküşü, sultanlığın sembolikleşmesi, bölgesel emirliklerin öne çıkışı ve Büyük Selçuklu hâkimiyetinin dağılması süreci tartışılacaktır. Selçuklu hükümdarlarının kullandığı unvanlar, hutbe ve sikke siyaseti üzerinden siyasî meşruiyet inşa yöntemleri, Abbâsî halifeliğiyle ilişkiler ve toplumsal algı üretimi analiz edilecektir. Saray teşkilatı, iktâ sistemi, gulam ordusu, has gelirleri, vezirler ve saray çevresinde oluşan elit yapılar incelenecek; hükümdarların karar alma süreçleri ve danışma mekanizmaları tartışılacaktır. Selçuklu sultanlarının sanat ve mimari hamiliği, medreseleşme süreci, nizamiye yapıları, cami, kervansaray ve külliye gibi yapı tipleri üzerinden değerlendirilecek; estetik tercihler, kitabe ve vakfiye çözümlemeleriyle desteklenecektir. Son olarak, bütün sultanlar üzerinden Selçuklu döneminin genel tarihî panoraması çıkarılacak; sultanlık kurumunun dönüşümü, hanedanın tarihî mirası ve Selçukluların hem İslam tarihi hem de dünya tarihi içerisindeki yeri bütüncül biçimde değerlendirilecektir.</p>                        |         |          |      |         |
| Ders Veren         | Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KAVAK                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |         |          |      |         |
| Ders Kaynakları    | <p>Bosworth, C. E. The Ghaznavids and the Seljuks. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1963.,<br/>Cahen, Claude. İslamiyet ve Kılıç. Çev. Yavuz Alogan. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.,<br/>Köymen, Mehmet Altay. Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi. 3 cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1992–1999.,<br/>Peacock, A. C. S. The Great Seljuk Empire. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2015.,<br/>Yıldız, Sara Nur, ed. The Seljuks of Anatolia: Court and Society in the Medieval Middle East. London: I.B. Tauris, 2012.,<br/>İbn Bîbî. El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye. Çev. Mürsel Öztürk. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.,<br/>el-İsfahânî, İmamüddin. Zübdetü'n-Nusra ve Nuhbetü'l-Ustra. Haz. Osman Turan. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1962.,<br/>Nizâmü'l-Mülk. Siyasetnâme. Çev. Mehmet Altay Köymen. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1999. , İbnü'l-Esir, . el-Kâmil fi't-Tarih. ,<br/>Muhammed b. Abdülcebbar el-Utbi, Târihu'l-Yemini, Gerdîz, Zeynü'l-aḥbâr, Beyhakî, Târiḥ, İbnü'l-Kalânîsî, Târiḥu Dimaşk,<br/>Azîmî Tarihi: Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler: H.430-538 (nşr. ve trc. Ali Sevim), Ankara 1988., Zahîrüddîn-i Nisâbü'rî, Selcûknâme ,<br/>İbnü'l-Cevzî, el-Muntazam, , Râvendî, Râhatü's-sudûr, Bûndârî, Zübdetü'n-Nuşra, Sibt İbnü'l-Cevzî, Mr'âtu'z-zamân,<br/>İbnü'l-Adîm, Zübdetü'l-haleb, İbn Hallikân, Vefeyât, Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvîni, Âşârü'l-bilâd,<br/>Osman Turan, Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, İstanbul 2014.,<br/>İbrahim Kafesoğlu, Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine Araştırmalar, İstanbul 2016., Reşidüddin Fazlullâh-ı Hemedânî, Câmi' u't-tevâriḥ,<br/>Müstevfî, Târiḥ-i Güzide (Nevâî),<br/>Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162) (nşr. ve trc. H. D. Andreasyan), Ankara 1962.,<br/>Komisyon, Büyük Selçuklu Tarihi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2013.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |         |          |      |         |

| Hafta | Konu                                                  |
|-------|-------------------------------------------------------|
| 2     | Selçuk Bey ve Hanedanının Kökeni                      |
| 3     | Tuğrul Bey (1037–1063)                                |
| 4     | Çağrı Bey (1037–1060)                                 |
| 5     | Alp Arslan (1063–1072)                                |
| 6     | Melikşah (1072–1092)                                  |
| 7     | Mahmud, Berkjaruk ve Melikşah'ın Oğulları (1092–1105) |
| 8     | Muhammed Tapar (1105–1118)                            |
| 9     | Sencer'in Melikliğinden Sultanlığa (1118–1157)        |
| 10    | Sencer Döneminde Krizler ve Merkezî Otoritenin Çöküşü |
| 11    | Selçuklu Hükümdarlarının İdeolojik İnşası             |
| 12    | Selçuklu Sultanlarının Saray Hayatı ve Teşkilat       |
| 13    | Sanat, Mimari ve Koruyuculuk                          |
| 14    | Genel Değerlendirme: Selçuklu Sultanlarının Mirası    |

| Ders İş Yüğü                                                                                           | Çalışma Türü / Öğretim Metotlar | Süresi (Saat) | Sayısı |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|--------|
| Araştırma – yaşam boyu öğrenme, yazma, okuma, Bilişim                                                  | Sınıf Dışı Çalışma              | 1             | 14     |
| Araştırma – yaşam boyu öğrenme, yazma, okuma, Bilişim, Dinleme ve anlamlandırma, yönetsel beceriler    | Seminer                         | 15            | 3      |
| Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme, takım çalışması | Beyin Fırtınası                 | 2             | 15     |
| Dinleme ve anlamlandırma                                                                               | Ders                            | 3             | 14     |
| Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme                  | Tartışmalı Ders                 | 2             | 15     |
| Ara Sınav 1                                                                                            |                                 | 1             | 1      |
| Final                                                                                                  |                                 | 1             | 1      |
| Ödev (Sunum)                                                                                           |                                 | 1             | 1      |
| Ders İş Yüğü:                                                                                          |                                 | 164           |        |
| AKTS (Ders İş Yüğü / 25.5):                                                                            |                                 | 6,43          |        |

| Program Çıktıları |                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1                 | Tarihi olayları anlamak için kronolojinin ve salt anlatının yeterli olmayacağını, farklı bilim dallarının sağlayacağı imkânlardan yararlanmak gerektiğinin farkına varmıştır.                                                                                             |
| 2                 | Alanıyla ilgili yapılmış herhangi bir araştırmanın özgün ve bilimsel yeterlilikte bir çalışma olup olmadığı tayin edebilir.                                                                                                                                               |
| 3                 | Tarih disiplini ile ilgili konularda uzman ya da bilgisi olmayan dinleyicileri bilgilendirir, onlara elde ettiği bulgularla ilgili düşüncelerini açık bir biçimde yazılı ve sözlü olarak ifade eder.                                                                      |
| 4                 | Sosyal bilimlerin sağladığı metodolojik ve kuramsal imkanları kullanarak tetkik, tahlil ve teşhis yapabilme yeteneğine sahiptir.                                                                                                                                          |
| 5                 | Sahasıyla ilgi çalışmaları yetkin bir şekilde ve inisiyatif kullanarak yapabilir.                                                                                                                                                                                         |
| 6                 | Araştırmaları esnasında karşılaşabileceği engelleri nasıl aşacağını bilir ve çözümleri uygular.                                                                                                                                                                           |
| 7                 | Çalışmaları sırasında bilimsel ahlaki değerleri bir an olsun unutmadan, bunlara sadık kalır.                                                                                                                                                                              |
| 8                 | Tarihçinin sürekli çalışması ve sahasıyla ilgili yayınları takip etmesi gerektiğini bilir. Bunları takip ederken, yeni gelişmelerden ve varılan bilimsel sonuçlardan haberdar olur. Bu sayede bilimsel heyecanını sürekli canlı tutar ve akademik körelmeye maruz kalmaz. |
| 9                 | Çalışmalarının sonuçlarının sadece meslektaşlarına değil, çeşitli toplumsal kesimlere de ulaşmasını sağlar.                                                                                                                                                               |
| 10                | Ülkenin kültürel, medeni ve millî varlığının gelişmesi için bu sonuçları azami ölçüde kullanır.                                                                                                                                                                           |
| 11                | Bir sosyal bilimci olduğunun farkında olarak toplumla bağlarını hem mesleki, hem de insani anlamda güçlü tutar.                                                                                                                                                           |
| 12                | Kaynak dillerini bilir. Tarih alanında yapılmış güncel araştırmaları takip ederek yeterli düzeyde anlayabilir ve meslektaşları ile iletişim kurabilecek düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmayı amaç edinir.                                                           |
| 13                | Tarih alanının gerektirdiği bilgisayar yazılımı ve donanımı bilgisine sahiptir; bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanır.                                                                                                                                             |
| 14                | Tarih metodolojisini kullanarak, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yorumlama ve sentez yapma becerilerine sahiptir ve alanıyla ilgili çalışmaları bağımsız veya ortak çalışma olarak yürütebilir.                                                                      |

| Ders Öğrenme Çıktısı - Program Çıktıları (1 -5 Puan Aralığı)                                                                        |  |      |      |      |      |      |      |      |      |      |       |       |       |       |       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|------|------|------|------|------|------|------|------|------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Ders Öğrenme Çıktısı                                                                                                                |  | PÇ 1 | PÇ 2 | PÇ 3 | PÇ 4 | PÇ 5 | PÇ 6 | PÇ 7 | PÇ 8 | PÇ 9 | PÇ 10 | PÇ 11 | PÇ 12 | PÇ 13 | PÇ 14 |
| Büyük Selçuklu Devleti'nin ve çeşitli kollarının siyasi, askeri, sosyal, ekonomik tarihine dair konularla ilgili bilgi sahibi olur. |  | -    | -    | -    | -    | -    | -    | -    | -    | -    | -     | -     | -     | -     | -     |
| Ortalama Değer                                                                                                                      |  | -    | -    | -    | -    | -    | -    | -    | -    | -    | -     | -     | -     | -     | -     |